

FRANCO SARTORI, *Dall'Italia all'Italia*, I-II, Saggi e materiali universitari, 27, 19. Serie de antichità e tradizione classica, Editoriale Programma, Padova, 1993, XXXV p. + 646 p. și 288 p. + 31 fig.

Renunțat centru european de știință și cultură, Universitatea din Padova a deținut de-a lungul veacurilor un rol de prim rang și în ceea ce privește formarea elitelor din Țările Române. Faima sa au constituit-o îndeosebi științele umaniste, studiile clasice bucurându-se de un prestigiu aparte. Această tradiție a fost susținută și în secolul nostru de savanți ca Aldo Ferrabino sau Attilio Degrossi, cărora li s-a adăugat în ultimele decenii demnul lor urmaș la conducerea Institutului de Istorie Antică, profesorul Franco Sartori.

Bun cunoscător al istoriei României și prieten al poporului nostru, întreținând relații de amicitie cu mulți dintre arheologii și clasiștii români (D. Tudor, Em. Condurachi, I. Fischer ș.a.), profesorul Franco Sartori a împlinit de curând 70 de ani de viață (născut la 30 decembrie 1922), ceea ce a prilejuit discipolilor și colaboratorilor (Maria Capozza, Alessandro Menegazzi, Clizia Voltan, Maria Silvia Bassignano și Stefano Tonietto) omagierea sa prin editarea celor două volume pe care le prezentăm acum.

În cadrul preocupărilor sale didactice profesorul Sartori a fost titular al Catedrei de istorie greacă și romană la Facoltă di Lettere e Filosofia timp de 30 de ani, director la Istituto di Storia Antica și, de asemenea, a îndeplinit o perioadă și funcția de prorector al Universității din Padova. În plan științific, cercetările sale au abordat o vastă arie tematică, care a cuprins istoria Atenei antice – dar și gândirea platonice sau teatrul attic, ca izvor istoric –, precum și lumea italiotă sau siciliotă, ori Veneția preromană și romană ș.a.m.d. Multe dintre aceste investigații au fost concretizate în monografii de referință, care ilustrează elocvent cele spuse mai sus: *La crisi del 411 a. C. nell' Athenaion Politeia di Aristotele* (1951), *Problemi di storia costituzionale italiota* (1953), *Platone, Dialoghi, V: il Clitofonte e la Repubblica* (1956, ediția I, după care au urmat și altele), *Le eterie nella vita politica ateniese del VI e V secolo a. C.* (1957), *Verona romana: storia politica, economica, amministrativa* (1960), *Eraclea di Lucania: profilo storico* (1967), *Una pagina di storia ateniese in un frammento dei „Demi” eupolidei* (1975) și *Padova nello stato romano dal séc. III a. C. all'età diocleziana* (1981).

După cum menționau Maria Capozza, Lorenzo Braccesi și Ezio Buchi în *Premessa*, în cele două volume ale sale *Dall'Italia all'Italia* cuprinde o parte din opera „minoră” a profesorului padovan, adică studii și articole subordonate temei celor „due Italie”, preromană (siciliotă, italiotă și italică) și identificarea lor cu Roma. Amintim că numărul acestor contribuții depășește 300 și ele reprezintă de multe ori adevărate „bijuterii” științifice, cizelate nu numai cu migală, dar și cu eleganță, pline de conținut, interpretări ingenioase și rafinate nuanțări. Ele îl desemnează pe autor ca un om de mare și profundă cultură, stăpân până la detaliu pe conținutul informațiilor și mânuitor al unui stil strălucitor prin distincția sa. Cu acordul profesorului nu au fost cuprinse decât lucrările circumscrise acelei constante a demersului său științific, care se referă la relația dintre autonomia citadină sau regională și forma de guvernământ în statele alcătuite pe baze etnice și culturale.

Primul volum reunește 25 de studii privind cele mai vechi colonizări, raporturile noilor veniți cu metropolele de origine sau cu lumea italică, probleme de istorie constituțională, grecitatea occidentală de la primele sale manifestări până la confruntarea sa cu Roma etc. Menționăm câteva dintre aceste studii, edificatoare chiar numai prin titlurile lor: *Riflessioni sui regimi politici in Magna Grecia dopo la caduta di Sibari*; *Rapporti delle città italiote con Atene e Siracusa dal 431 al 350 a. C.*; *Costituzioni italiote, italiche, etrusche*; *La Magna Grecia e Roma*; *Le città italiote dopo la conquista romana*; *Le condizioni giuridiche del suolo in Sicilia*; *Italie et Sicile dans le roman de Xénophon d'Éphèse*; *Il „commune Siciliae” nel tardo impero*; *Italia e Italici nell'età romana repubblicana* ș.a.

În al doilea volum studiile sunt concentrate în jurul unor subiecte, care tratează istoria Padaniei orientale – cu aspecte prosopografice și instituționale – ori altele, privind probleme speciale, cum ar fi cel despre constituirea conceptului de „Veneția”. Dintre cele 19 studii, cuprinse în acest tom, spre regretul nostru nu putem aminti aici decât pe următoarele: *Galli Transalpini transgressi in Venetiam* (*Liv.*, XXXIX, 22, 6-7); *Epigraphica Patavina minora*; *Colonia Augusta Verona Nova Gallieniana*; *Mario e i Cimbri nell'Anonymus Matritensis*; *Venetiae tres. L'evoluzione del concetto di „Venezia”*.

Regretăm că din multe puncte de vedere nu avem posibilitatea să adâncim opera „minoră” a profesorului Fr. Sartori în aceste câteva rânduri. Totuși, pentru eventualul interesat, am căutat să relevăm măcar punctele nodale ale acestui segment al creației sale, ilustrative pentru paleta tematică largă abordată de savant, ca și pentru multitudinea de interpretări noi, cu unele repercusiuni și în planul cercetării noastre. La cele de mai sus, nu putem să nu amintim excelențele condiții grafice de care s-a bucurat apariția acestor volume.

În încheiere, ne alăturăm prietenilor și colaboratorilor cu urarea strămoșilor comuni: *Ad multos annos!*

VIRGIL MIHAILESCU-BÎRLIBA